

ÜRDÜN'DE DARBE GİRİŞİMİ: BÖLGESEL DİNAMİKLER, DIŞ GÜÇLER VE İÇ AKTÖRLER

DR. İDA BARY

Uzman ORSAM

“ Nisan 2021'nin başlarında Ürdün'de ne olduğuna dair iki olası senaryo bulunmaktadır. İlk senaryo yabancı komployu, ikincisi ise Ürdün'de hâkim olan yaygın yolsuzluğun gerekçe olarak kullanılmasını işaret etmektedir. ”

Ü rdün Krallığı, yıllardır siyasi istikrarı ile bilinmektedir ancak 3 Nisan 2021'de bu sakin görünüş altüst olmuştur. Eski Veliaht Prens Hamza ev hapsine kapatılmış, 19 üst düzey Ürdünlü yetkili ise tutuklanmıştır. Ürdün hükümeti, eski Veliaht Prens Hamza'yı ve üst düzey Ürdünlü yetkilileri Ürdün'ün güvenliğini istikrarsızlaştırmakla suçlamıştır. Özellikle Ürdün Dış-

işleri Bakanı Eymen Safedi, Ürdün'ün ulusal güvenliğini hedef alan komployu ifşa ederek eski Veliaht Prens Hamza'yı dış güç destekli başarısız bir darbe girişiminin parçası olmakla suçlamıştır.

DARBE GİRİŞİMİNDEKİ SENARYOLAR

Eski Veliaht Prens, hükümeti yolsuz olmakla suçlamasına rağmen Ürdün'ün ulusal güvenliğine ya da kardeşi Kral Abdullah'a karşı herhangi bir komplonun parçası olduğunu reddetti. Nisan 2021'nin başlarında Ürdün'de ne olduğuna dair iki olası senaryo bulunmaktadır. İlk senaryo yabancı komployu, ikincisi ise Ürdün'de hâkim olan yaygın yolsuzluğun gerekçe olarak kullanılmasını işaret etmektedir. İlk senaryoyu kanıtlamak adına Ürdün hükümeti, yabancı istihbarat servisleri ile bağlantısı olan ve eski Veliaht Prens'in eşine özel bir uçak teklif eden birinin varlığını açığa çıkarmıştır. Ürdün

otoritesi hangi yabancı istihbarat kurumu olduğuna dair bir bilgi vermemiştir. Ancak iki isim bu senaryoyu destekleyebilir: Roy Shaposhnik ve Bassem Avadallah. Roy Shaposhnik, Avrupa'da ikamet eden İsraili bir iş adamıdır ve Prens Hamza ile iletişimde olduğunu onaylamıştır. Diğer taraftan Shaposhnik herhangi bir istihbarat teşkilatı ile ilişkisi olduğunu kabul etmemiştir. Bassem Avadallah ise Ürdün'ün eski maliye bakanıdır ve şu anda Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman'a ekonomi danışmanlığı yapmaktadır. Avadallah'ın hem Suudi Arabistan hem de Ürdün vatandaşlığı bulunmaktadır. Ayrıca, Bassem Avadallah'ın

Emirlikler Veliht Prensi Muhammed bin Zayid ile de kuvvetli bağlantıları vardır ve Kudüs'teki Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) destekli Filistinlilerin topraklarının satın alınmasına müdahil olmuştur.

Riyad'ın bu komplo ile alakası olmadığını kanıtlamak adına Suudi Arabistan, Kral Abdullah'a destek amaçlı güçlü bir açıklama yapmak için hızlı hareket etmiştir. Ayrıca Suudi Veliht Prensi Muhammed bin Selman, Kral Abdullah'a desteğini göstermek adına onunla telefonda konuşmuştur. Başarısız olan bu komplonun arkasında olduğu düşünülen isimler, bu komplo'nun sebepsiz şekilde ortaya çıkmadığına işaret etmektedir. Belli iç faktörler, bu komploya ve hatta gelecekte başka komplolara

da yol açabilir. Bu iç faktörlere yolsuzluk, ifade özgürlüğünün olmayışı ve eleştirilere açık olmamak gibi örnekler gösterilebilir. Tüm bu faktörler durumu kötüye giden Krallığı daha da zor duruma sokmuştur. Bu yolsuzluklara dayanarak Prens Hamza, hükümeti açıkça eleştirmeye başlamış ve yolsuzluğa karşı gerçek adımlar atmaya davet etmiştir. Yolsuzluk, işsiz insanların sayısının artmasıyla ve Ürdün'ün zayıf olan ekonomisiyle beraber gelmiştir. Ürdün'ün genelinde hayatı olumsuz etkileyen koronavirüs tehdidiyle bu zorluk daha da artmıştır. Koronavirüs nedeniyle durum daha kötüleşmiş ve Krallığın zayıf ekonomisini daha da yıpratmış 600.000 Suriyeli mülteciyle ekonomik şartlar katlanılmaz bir hâle gelmiştir.

DARBE GİRİŞİMİNDEKİ İÇ DİNAMİKLER

Yolsuzluğa ek olarak Ürdünlüler, ifade özgürlüğünün olmamasından ve hatta eleştirmeye bile haklarının olmamasından sıkıntı çekmektedir.

“

Ürdün'de kralı eleştirmek bir suçtur. Son zamanlarda, 14 Nisan 2021'de Ürdünlü bir kadın, "Babam Kral'dan daha iyi" dediği için hapis cezası almıştır. Kuzey Amman'daki mahkeme bunu Ürdün Kralı'na karşı uygunsuz bir dil olarak kabul etmiştir. Ürdün'de kimsenin mevcut politikaları eleştirme ya da sorgulama hakkı yoktur.

”

Ürdün hükümeti eleştirilere tolerans göstermemektedir. Ürdün'de kralı eleştirmek bir suçtur. Son zamanlarda, 14 Nisan 2021'de Ürdünlü bir kadın, "Babam Kral'dan daha iyi" dediği için hapis cezası almıştır. Kuzey Amman'daki mahkeme bunu Ürdün Kralı'na karşı uygunsuz bir dil olarak kabul etmiştir. Ürdün'de kimsenin mevcut politikaları eleştirme ya da sorgulama hakkı yoktur. Bu politikalara karşı herhangi birinin eleştiri getirmesi ya da fikrini beyan etmesi durumunda tutuklanma, korkutulma ve hatta tehdit edilme ile karşılaşması ihtimaldir. 2020'de Ürdün devleti daha iyi çalışma şartları için protesto gösterisi düzenleyen yüzlerce öğretmeni tutuklamıştır. Ayrıca Ürdün güvenlik güçleri, koronavirüs ile mücadele

kapsamında uygulanan politikaları protesto etmek için gösterilerin düzenlenmesini yasaklamıştır. Diğer taraftan, kar gütmeyen devlet dışı bir kuruluş olan ve demokrasi, siyasi özgürlük, insan hakları gibi alanlarda araştırma yapan "The Freedom House" yine de Ürdün'ün kısmen özgür bir toplum olduğunu belirtmiştir.

“

Ürdün rejimi kendi çöküşünün tohumlarını elinde tutmaktadır. Bu tohumlar, gelecekte herhangi bir komployu besleyecek kökler olarak kabul edilmektedir. Bu tohumlar zayıf ekonomi, yolsuzluk, ifade özgürlüğünün olmayışı ve eleştiriye tahammülsüzlük ile temsil edilmektedir.

”

Yukarıda belirtildiği üzere Ürdün'de meydana gelen darbe girişiminin iç politik ve sosyo-ekonomik gelişmeler ile de ilgisi bulunmaktadır. Ürdün rejimi kendi çöküşünün tohumlarını elinde tutmaktadır. Bu tohumlar, gelecekte herhangi bir komployu besleyecek kökler olarak kabul edilmektedir. Bu tohumlar zayıf ekonomi, yolsuzluk, ifade özgürlüğünün olmayışı ve eleştiriye tahammülsüzlük ile temsil edilmektedir. Gelecekte herhangi bir komplodan kaçınmak adına Ürdün hükümetinin iç faktörleri düzeltmesi ve bu sorunlu alanları iyileştirmesi gerekmektedir. Ürdün hükümeti, ekonomik ve sosyal baskıyı iyileştirme yönünde reform adımlarını hayata geçirmelidir. Bu çerçevede atılacak en önemli adım, yaygın yolsuzlukların

ortadan kaldırmasıdır. Diğer önemli adım ise herkesin hukukun önünde eşit olmasını sağlamak ve eleştirel ortamın dinamiklerini oluşturmaktır. Bu çerçevede Ürdün hukuku, insanların ifade özgürlüğünü korumalı ve garanti altına hissetmeden, korkmadan, tutuklanmadan ve hatta tehdit edilmeden fikirlerini söylemelerine izin verilmelidir.

Ürdünlüler için Prens Hamza'nın mevcut rejime sadık olacağına dair sözü Ürdün'de kargaşa olmayacağı anlamına gelmemektedir. Ürdünlülerin sıkıntıları hâlâ devam etmektedir. Gelecekte bu yönde bir girişimde Ürdünlülerin yabancı komplo iddiasına inanması zor bir ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır. Ürdün rejiminin bu başarısız komplo girişiminden ders çıkarması ve mevcut iç problemleri saptayarak reformlar düzenlemesi gerekmektedir. Kral Abdullah'ın dijital ekranlardan çıkıp insanları ile birebir temas etmesi ve ihtiyaçlarını anlaması elzemdir. Her tür yolsuzlukla savaşarak, özgürlük sağlayarak ve eleştiriye tolerans göstererek Kral ve Ürdün halkı, Ürdün'ü ve Ürdün'ün güvenliğini hedef alan herhangi bir yabancı komplo ile başa çıkabilir. Sonuç olarak bu komplonun arkasında kim olursa olsun, bu başarısız darbe girişimi Ürdün'deki tehlikeli iç durumu gözden geçirmek adına bir uyarı olarak görülebilir. Dolayısıyla bu başarısız darbe girişimi, Ürdün rejimi ve Ürdün Kralı için yaygın yolsuzluğu kontrol altına almak ve gerekli iç siyasi-ekonomik reformları hızlandırmak adına fırsat olarak değerlendirilmelidir. ■